Ioan Slavici

Mara

COROLA
este imprint al
Editurii ACT și Politon
Str. Înclinată nr. 129, Sector 5, București, România, C.P. 050202.
Tel: 0751 066 694, e-mail: office@corola.net
www.corola.net

Ediția de față reproduce textul ediției din 1913 colaționată cu prima ediție din 1906.
© 2026 Editura ACT și Politon pentru prezenta ediție

Editor: **Iulia Bădescu**
Tehnoredactor: **Teodora Vlădescu**
Coperta: **Alexandra Ilie**
Copywriter: **Otilia Caraza**
Copyright Manager: **Andrei Popa**
Producător: **Adrian Hoțoiu**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SLAVICI, IOAN
Mara / Ioan Slavici. - București: Corola, 2026
ISBN 978-630-303-467-6
821.135.1

AVERTISMENT: Distribuirea, copierea sau piratarea în orice fel a acestei cărți nu este pedepsită numai prin lege, dar contravine și tuturor normelor și principiilor etice și sănătoase pe care un astfel de titlu le promovează. Ce fel de efect va avea energia pe care vreți să o transmiteți mai departe, dacă aceasta vine prin furt, ilegalitate și lipsă de respect față de autor și față de toți cei care au contribuit la crearea acestei cărți, astfel ca ea să ajungă la dumneavoastră? Împărtășiți cu ceilalți informațiile importante, valorile și lecțiile pe care le-ați aflat din acest material, într-un mod corect și responsabil.

Ioan Slavici

Mara

Cuprins

Capitolul I.	Sărăcuţii mamei	7
Capitolul II.	Maica aegidia	13
Capitolul III.	Furtuna cea mare	23
Capitolul IV.	Primăvară	29
Capitolul V.	Ani de tinerețe	45
Capitolul VI.	Ispita	62
Capitolul VII.	Zbucimare	75
Capitolul VIII.	Datoria	84
Capitolul IX.	Inima, săraca	94
Capitolul X.	Cine ce poate	112
Capitolul XI.	Altă lume	133
Capitolul XII.	Două porunci	146
Capitolul XIII.	Datorii vechi	161
Capitolul XIV.	Rostul lui bandi	182
Capitolul XV.	Isprăvile lui trică	199
Capitolul XVI.	Greul vieții	216
Capitolul XVII.	Birtul de la sarărie	238
Capitolul XVIII.	Blestemul casei	257
Capitolul XIX.	Verboncul	267
Capitolul XX.	Norocul casei	308
Capitolul XXI.	Pace și liniște	328
	Ioan Slavici	345

Capitolul I

SĂRĂCUŢII MAMEI

A rămas Mara, săraca, văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei, dar era tânără și voinică și harnică și Dumnezeu a mai lăsat să aibă și noroc.

Nu-i vorba, Bârzovanu răposatul era, când a fost, mai mult cârpaci decât cizmar și ședea mai bucuros la birt decât acasă; tot le-au mai rămas însă copiilor vreo două sute de pruni pe lunca Murășului, viuța din dealul despre Păuliș și casa pe care muma lor o căpătase de zestre. Apoi, mare lucru pentru o precupeață, Radna e Radna, Lipova e numai aci peste Mureș, iar la Arad te duci în două ceasuri.

Marți dimineața Mara-și scoate șatra* și coșurile pline în piața de pe țărmurele drept al Murășului, unde se adună la târg de săptămână murășenii până de pe la Sovârșin și Soboteliu și podgorenii până de pe la Cuvin. Joi dimineața ea trece Murășul și întinde șatra pe țărmurele stâng, unde se adună bănățenii până de pe la Făget, Căpălnaș și Sân-Miclăuș. Vineri noaptea, după cântatul cocoșilor, ea pleacă la Arad, ca ziua s-o prindă cu

* Tarabă (n. ed.)

șatra întinsă în piața cea mare, unde lumea se adună din șapte ținuturi.

Dar lucrul cel mare e că Mara nu-ți iese niciodată cu gol în cale; vinde ce poate și cumpără ce găsește; duce de la Radna ceea ce nu găsești la Lipova ori la Arad și aduce de la Arad ceea ce nu găsești la Radna ori la Lipova. Lucrul de căpetenie e pentru dânsa ca să nu mai aducă ce a dus și vinde mai bucuros cu câștig puțin decât ca să-i „clocească" marfa.

Numai în zilele de Sântă Marie se întoarce Mara cu coșurile deșerte la casa ei.

Sus, pe coasta unui deal de la dreapta Murășului, e mănăstirea minoriților*, vestita Maria Radna. Din turnurile bisericii mari și frumoase se văd pe Mureș la deal ruinele acoperite cu mușchi ale cetății de la Șoimoș; în fața bisericii se întinde Radna cea frumoasă și peste Mureș e Lipova cu turnul sclipicios și plin de zorzoane al bisericii românești, iar pe Mureș la vale se întinde șesul cel nesfârșit al Țării Ungurești. Mara însă le trece toate cu vederea: pentru dânsa nu e decât un loc larg în fața mănăstirii, unde se adună lumea cea multă, grozav de multă lume.

Căci e acolo în biserica aceea o icoană făcătoare de minuni, o Maică Precistă, care lăcrămează și de a căreia vedere cei bolnavi se fac sănătoși, cei săraci se simt bogați și cei nenorociți se socotesc fericiți.

Mara, deși creștină adevărată, se duce și ea câteodată în biserica aceasta, dar se închină creștinește, cu cruci și cu mătănii, cum se cuvine în fața lui Dumnezeu. Că icoana face minuni, asta n-o crede; știe prea bine că o Maică Precistă nemțească nu e o adevărată Maică Precistă. E însă altceva la mijloc. Călugării, care umblă rași ca-n palmă și se strâmbă grozav de urât, au o știință tainică și

* Minorit - călugăr catolic din ordinul franciscanilor (n. ed.)

știu să facă fel de fel de farmece pentru ca boala să-și vie la leac, săracul să-și găsească sprijoana și nenorocitul să se fericească. Bine face dar lumea, care vine la Maria Radna să se închine, și Marei îi râde inima când pe la Sinte Mării timpul e frumos, ca lumea să poată veni cale de o săptămână de zile, cete-cete, cu praporele** în vânt, cu crucile împodobite cu flori și cântând psalmi și litanii. Acum, când vin sutele și se adună miile pe locul cel larg din fața mănăstirii, acum e secerișul Marei, care dimineața iese cu coșurile pline și seara se întoarce cu ele goale. De aceea se închină Mara și în fața icoanei, apoi își ia copilașii, pe care totdeauna îi poartă cu dânsa, îi dă puțin înainte și le zice: „Închinați-vă și voi, sărăcuții mamei!"

Sunt săraci, sărăcuții, că n-au tată; e săracă și ea, c-a rămas văduvă cu doi copii; cui, Doamne, ar putea să-i lase când se duce la târg? Cum ar putea dânsa să stea de dimineața până seara fără ca să-i vadă? Cum, când e atât de bine să-i vezi?!

Umblă Mara prin lume, aleargă sprintenă, se târguiește și se ceartă cu oamenii, se mai ia și de cap câteodată, plânge și se plânge c-a rămas văduvă, și apoi se uită împregiur să-și vadă copiii și iar râde.

„Tot n-are nimeni copii ca mine!" își zice ea, și nimeni nu poate s-o știe aceasta mai bine decât dânsa, care ziua toată vede mereu copii și oameni și nu poate să vadă ființă omenească fără ca s-o pună alături ea de copiii ei. Mult sunt sănătoși și rumeni, voinici și plini de viață, deștepți și frumoși, răi sunt, mare minune, și e lucru știut că oamenii de dai Doamne numai din copii răi se fac.

Mai sunt și zdrențăroși și desculți și nepeptănați și nespălați și obraznici, sărăcuții mamei; dar tot cam așa e și mama lor ea

** Prapur; steag bisericesc purtat la procesiuni sau la alte solemnități religioase. (n. ed.)

însăși; cum altfel ar putea să fie o văduvă săracă? Cum ar putea să fie copiii săraci, care își petrec viața în târg, printre picioarele oamenilor?

Muiere mare, spătoasă, greoaie și cu obrajii bătuți de soare, de ploi și de vânt, Mara stă ziua toată sub șatră, în dosul mesei pline de poame și de turtă dulce. La stânga, e coșul cu pește, iar la dreapta clocotește apa fierbinte pentru „vornoviști", pentru care rade din când în când hreanul de pe masă. Copiii aleargă și își caută treabă, vin când sunt flămânzi și iar se duc după ce s-au săturat, mai se joacă voioși, mai se bat, fie între dânșii, fie cu alții, și ziua trece pe nesimțite.

Serile, Mara, de cele mai multe ori, mănâncă ea singură, deoarece copiii, obosiți, adorm în vreme ce ea gătește mâncarea. Mănâncă însă mama și pentru ea și pentru copii. Păcat ar fi să rămâie ceva pe mâne.

Apoi, după ce a mai băut și o ulcică de apă bună, ea scoate săculețul, ca să facă socoteala. Niciodată însă ea n-o face numai pentru ziua trecută, ci pentru toată viața. Scăzând dobânda din capete*, ea pune la o parte banii pentru ziua de mâne, se duce la căpătâiul patului și aduce cei trei ciorapi: unul pentru zilele de bătrânețe și pentru înmormântare, altul pentru Persida și al treilea pentru Trică. Nu e chip să treacă zi fără ca ea să pună fie și măcar numai câte un creițar în fiecare din cei trei ciorapi; mai bucuros se împrumută pentru ziua de mâne. Când poate să pună florinul, ea-l sărută, apoi rămâne așa, singură, cu banii întinși pe masă, stă pe gânduri și începe în cele din urmă să plângă.

Nu doară că i-ar fi greu ceva; când simte greul vieții, Mara nu plânge, ci sparge oale ori răstoarnă mese și coșuri. Ea își dă însă seama cât a avut când a rămas văduvă, cât are acum și cât o să aibă

* Capital. (n. ed.)

odată. Și chiar Mara să fii, te moi când simți că e bine să fii om în lumea aceasta, să alergi de dimineața până seara și să știi că n-o faci degeaba.

Peste zi ea vede multă lume, și dacă-i iese-n cale vreo femeie care-i place și ca fire și ca stare și ca înfățișare, ea-și zice cu tainică mulțumire: „Așa are să fie Persida mea!" Iar dacă bărbat e cel ce-i place, ea-și zice: „Așa are să fie Trică al meu!"

Era una, preuteasa de la Pecica, o femeie minunată, și dulce la fire, și bogată și frumoasă: ar fi spart Mara toate oalele, dacă cineva s-ar fi încumetat să-i spună că Persida ei n-are să fie tot așa, ba chiar mai și mai. Iar preuteasa aceea stătuse patru ani de zile la călugărițele din Oradea Mare: era deci lucru hotărât că și Persida are să stea cel puțin cinci ani la călugărițele din Lipova.

A și făcut Mara ce-a făcut, și maica Aegidia, econoama, i-a făgăduit că-i va lua copila și pentru numai șaizeci florini pe an, căci e văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei. Au trecut însă doi ani de atunci, Persida împlinise nouă ani și Mara nu se putu hotărî să dea atâta bănet pentru nimic. Ar fi putut să dea; avea de unde; asta ea însăși o știa mai bine decât orișicine; dar n-o ierta firea să rupă din nici unul dintre cei trei ciorapi.

Trică îi făcea mai puțină bătaie de cap.

Era un om la Lipova, Bocioacă, starostele cojocarilor, care lucra vara cu patru și iarna cu zece calfe, scotea la toate târgurile cele mai frumoase cojoace, ținea tăierea cărnii în arândă și avea de nevastă pe Sofia, fata preotului de la Cladova. Minunat om! — așa trebuia să fie și Trică! Iar pentru aceasta nu era nevoie de multă școală: atât ca să-l primească ucenic.

Maica Aegidia cerea însă mult, șase florini pe lună și pe deasupra mai erau și alte cheltuieli.

„Hm" zise Mara, încreţindu-şi sprâncenele, şi începu să facă în gândul ei socoteala cam câţi oameni vor fi trecând în fieştecare an peste podul de plute de pe Murăş. Nimeni în lumea aceasta n-ar fi putut să facă socoteala aceasta mai bine decât dânsa, care atâta timp a stat pe ţărmurii Murăşului.

Ce-ar fi fost adecă dacă ar fi luat din ciorapul Persidei arânda podului? Putea să dea mai mult decât alţii, fiindcă nu voia să câştige decât cei şaizexi florini şi încă ceva pe deasupra. Apoi mai câştiga şi dreptul de a-şi pune masa şi coşurile la capul podului, pe unde trecea toată lumea.

Stetea Mara, stetea şi număra în gândul ei banii, câte doi creiţari de om şi câte zece de perechea de cai ori de boi; număra mereu şi-i aduna de se făceau mulţi, încât ochii i se umpleau de lacrămi.

S-ar putea oare să fii văduvă săracă, să-ţi vezi fata preuteasă, feciorul staroste în breasla cojocarilor şi inima să nu ţi se moaie?!

Că lucrurile ar putea să vie şi altfel, asta Mara nu putea s-o creadă când vedea ca-n aievea cum atât de bine au să iasă odată toate.

Capitolul II

MAICA AEGIDIA

Maica Aegidia era mititică, pășea mărunt, vorbea scurt și apăsat, avea nas nu tocmai mic și o căutătură aspră și scrutătoare, dar se muia când vedea lacrămi de văduvă: ea a stăruit ca maica priorița* s-o primească pe Persida și pentru numai cincizeci de florini pe an, ba a mai și alergat pe la dl Hubăr, economul orașului, ca Mara neapărat să capete arânda podului.

Erau creștinești faptele aceste, dar ea tot nu putea să fie mulțumită de a le fi săvârșit.

Sidi era, ce-i drept, foarte deșteaptă și, din clipa când se despărțise de Trică, se făcuse tăcută, așezată, ascultătoare, aproape blândă; nu era însă chip s-o desfaci de deprinderile ei urâte, s-o ții peptănată și cu mâinile curate, nici s-o aduci la buna-cuviință. Apoi Mara venea mereu pe la mănăstire ca să se plângă că lumea nu mai trece pe pod nici de la Radna la Lipova, nici de la Lipova la Radna, încât maica Aegidia, muiată de lacrămile ei, se mulțumea și cu patru florini pe lună, punea al cincilea de la dânsa. Iarna, în sfârșit, după ce Murășul a înghețat și nimeni nu mai plătea cei doi

* Prioră – conducătoare a unei mănăstiri catolice sau al unei congregații de călugărițe. (n. ed.)

creițari, maica cea cu căutătură aspră punea toți cei cinci florini de la dânsa și era foarte mulțumită că Mara o mai ajută și ea la îmbrăcămintea copilei.

Serile apoi, Mara își făcea, ca de obicei, socotelile și tot i se mai umpleau, ba mai vârtos îi erau plini ochii de lacrămi.

Un singur lucru o punea câteodată pe gânduri. Prea se făcuse blândă Persida: nu care cumva călugărița aceea s-o momească, s-o farmece și s-o facă și pe ea călugăriță smerită. „Mai bine moartă!" Dar nu! asta nu era cu putință: neam de neamul ei n-a fost om smerit; toți creștini adevărați! Apoi Trică se făcuse și el băiat așezat, ascultător și bun școlar. Asta vine cu vârsta la copiii care sunt răi de mici.

Așa, câteodată, își mai aduc, nu-i vorba, și ei aminte de timpurile trecute.

Într-o frumoasă zi de primăvară dl învățător Blăguță a venit mai târziu decât de obicei la școală. Îi plăcea mult să pescuiască, se topiseră cam iute zăpezile, Murășul se umflase și apa era tulbure, cum e mai bună pentru pescuit. Și era lucru știut că, în lipsa d-lui Blăguță, Costi Balcovici e acela care pune mâna pe nuia, ca să ție buna rânduială — nu poate pentru c-ar fi fost cel mai mare dintre școlari, dar învăța bine și era băiatul turtelarului din Radna.

Una e însă Blăguță și alta Costi, deși era băiat de turtelar. În fața d-lui Blăguță, Trică stetea smirna, iar cu Costi se bătuse adeseori în piață, în zilele cele bune, când nu era singur, ci săreau amândoi cu Sida în capul lui, și rar scăpa Costi cu fața curată, fiindcă Sida avea gheare ca pisica și ar fi sărit și în foc pentru frățiorul ei.

Tocmai de aceea, poate, Costi era foarte aspru față cu Trică, pe care îl știa acum singur.

— Trică, strigă el răstit, stăi frumos!

Trică se ridică îndrăzneț în picioare: i se făcuse o nedreptate.

— Șezi! strigă Costi.

— Dacă vreau șed; dacă vreau stau, răspunse Trică. Cine ești tu ca să-mi poruncești mie?!

Ceilalți școlari începură să râdă cu gurile întinse până spre urechi, căci copiii sunt oameni și ei și se simt mulțumiți când văd umilirea celor ce prea repede se înalță. Dar Costi, pui de om și el, nu voia să fie umilit.

— Afară! strigă el dăscălește, în genunchi! și, rostind porunca, se și duse ca să-l apuce pe Trică.

Trică, cu vreo trei ani mai mic decât Costi, nu se simțea destoinic să ție piept cu acesta: cu cât mai mic era însă omul, cu atât mai mare îi era hotărârea, și el știa să muște, să zgârie și să dea cu picioarele, ceea ce pe Costi îl umplea cu atât mai vârtos de mânie, cu cât ceilalți școlari se ridicaseră pe bănci și râdeau cu hohote de câte ori Trică îl nimerea bine. Astfel învingerea nu putea să fie decât a lui Trică: bătaie, ce-i drept, a mâncat, părul i s-a cam rărit, gâtul îi era zgâriat, dar din bancă tot n-a ieșit și în genunchi nu l-a pus decât dl Blăguță, care ținea ca autoritatea lui Costi să rămână întreagă.

Ieșind din școală, Trică a luat-o, ca de obicei, drept spre pod, unde mumă-sa aduna creițarii și își vindea mărfurile. Cât s-a bătut cu Costi și cât a stat în genunchi, o singură lacrămă nu i se ivise în ochi, abia acum, după ce se văzu singur, începu să șteargă din când în când câte-o lacrămă. Ah! cum ar fi voit să-l poată mușca pe Costi, încât urma dinților să-i rămâie toată viața! Costi era însă mai tare decât dânsul.

„O să-l spui eu mamei, își zise băiatul, și o să treacă el pe la pod!"

Când însă vorba era s-o facă, el n-o putea. Degeaba i-ar fi spus: o făcea numai să se plângă, ca alte dăți, că e văduvă și că toți își bat joc de copiii ei, fiindcă n-au tată ca să-i ocrotească.

„Ah! zise el suspinând, de ce nu mai e Sida aici?!"

Da! singură ea putea să știe ce va să zică a fi bătut de Costi.

El se strecură fără de veste pe lângă un car peste pod, apoi, trecut odată pe cellalt țărmure, se duse ca din pușcă până la mânăstirea de călugărițe, trase clopoțelul de la intrare și spuse, după ce i se deschise, că mumă-sa l-a trimis să-i aducă soră-si ceva.

La călugărițele din Lipova nu puteai să vorbești cu orișicine, orișicând și despre orișice. Sidi nu era însă oricine, și maica Aegidia cea aspră, fiind totodată și înțeleaptă, ținea să nu răscoale întreaga mânăstire, ceea ce ar fi făcut dacă ar fi oprit pe Sidi, care începuse să se vaiete când i s-a spus că acum, asupra mesei, nu poate să-și vadă fratele. Astfel Trică n-a avut să aștepte mult.

— Ce e? întrebă ea răstită.

— Uite, zise el încet, ca să nu audă și sora Marta, care se afla în iatacul de alături, Costi m-a bătut.

— Te-a bătut el pe tine, și tu, prostule, te-ai lăsat să te bată!

— Dacă el e mai tare!

Persida rămase câtva timp pe gânduri, cu răsuflarea oprită și cu ochii țintă la un colț.

— Haide!… zise apoi și îl apucă de braț, ca să-l ducă spre ieșire, unde cheia era în ușă.

— Sidi, Sidi! strigă sora Marta speriată și plecă s-o oprească.

— Haide! grăi Persida mai tare. Ea n-are voie să iasă după noi!

Ieșind apoi în stradă, ei o luară spre pod.

Da! Însă dincolo era Mara, și ea n-avea să-i vadă, nici să-i știe.

Pe țărmurele despre Lipova, de la pod la deal, e Sărăria, o mare șură de scânduri, în care se adună sarea adusă de luntri de la ocnele din Ulioara, ca să fie vândută pentru satele de dimpregiur. În fața Sărăriei sunt vara-iarna, ziua-noaptea o mulțime de care, iar din sus de Sărărie e șirul de mori plutitoare de-a lungul țărmului. Persida și Trică se strecurară printre care, ocoliră Sărăria și înaintară spre mori. De câte ori, vara, au trecut ei Murășul pe luntrița de la vreo moară!

Acum însă nu era vară, ci primăvară, și Murășul era lat, foarte lat, tulbure-gălbui și plin de spumă și de vultori. Morile, care alte dăți se aflau în apropierea țărmurelui, de care erau legate prin o podișcă, acum rămăseseră departe spre mijlocul râului, de unde abia li se auzeau tocăniturile monotone. Cum să ajungă ei acolo, ca să roage pe vreuna dintre calfele de morar să-i treacă?!

Nu era chip! și totuși cei doi copii bălani și cu obrajii rumeni erau voioși: mult era frumos și bine aici în fața valurilor ce se tăvăleau greoaie spre șesul depărtat. Venea cu ele și o adiere primăvăratică, iar dincolo, pe coastele de la Radna și de la Șoimoș, se ivea pe ici pe colo, iarba crudă și verdeața de salcie și de răchită.

— Stăi! strigă deodată Persida... Morarii cum se duc ei la morile lor? Trebuie să fie pe aici, pe lângă țărmure, vreo luntriță. N-ai să te temi! Tu știi că eu mă pricep la lopată.

— Eu să mă tem?! răspunse Trică. N-am vâslit vara și eu?!

Mare lucru nici n-ar fi fost, dacă ai fi putut, ca vara, să dai cu lopata de fund, ca să duci luntrița precum îți place; acum însă Murășul n-avea fund, valurile erau cu mult mai iuți decât ți se păreau de la țărmure și luntrița-i ducea pe cei doi copii după cum voia bunul Dumnezeu.

Ochii căprui ai Persidei erau plini de văpaie: era frumos și bine, mare minune, mai ales pe la vultori, când luntrița se învârtea.

Oamenii de pe țărmuri se speriară, cu toate aceste, când văzură luntrița ușoară cu cei doi copii neajutorați în ea și începură să alerge, mai ales de la Sărărie, spre mori, ca să ieie o luntriță și să le vie într-ajutor.

Ce ar fi putut adecă să li se întâmple? Îi duceau valurile cât îi duceau și trebuiau să-i scoată în cele din urmă la țărmure, cum scoate apa râului tot ceea ce plutește pe ea.

Mai era însă în drum și podul, de care nu o dată se izbesc și se sfarmă plutele aduse din Ardeal. Lumea alerga dar spre pod pentru ca de acolo să le vie cumva într-ajutor.

În același timp se dusese prin Lipova vestea că o fată a fugit de la călugărițe cu un băiat. O fată și un băiat! S-ar fi putut oare ca în gândul lumii fata să nu fie mare, când fuge cu un băiat? Degeaba i-ar fi spus că nu era, degeaba i-ar fi arătat perechea; ea tot n-ar fi crezut. Mai erau dar și alți oameni la pod, în fața mănăstirii, ca să afle cum s-au petrecut lucrurile cu fuga.

Mara, podărița, vedea că o mișcare neobicinuită s-a pornit de la Sărărie și de la mănăstire spre pod. Sări dar de la locul ei și grăbi spre Lipova. Uitându-se apoi încotro se uitau și oamenii, zări deodată luntrița purtată de valuri și alte două luntrițe mânate de vâslași voinici, care grăbeau să o ajungă.

— Vai de mine! strigă ea, cuprinsă de spaimă.

La moarte s-ar fi gândit, dar nu că sunt chiar ai ei copiii din luntrița care venea, venea mereu și iute spre pod.

Mara începu să alerge și să cheme oameni ca să deschidă podul, ca de obicei, când trec plute ori luntri cu sare.

Dincolo, despre Lipova, se îngrămădea pe pod lumea adunată în pripă, iar în fruntea ei venea maica Aegidia, foarte grăbită, ca o păpușică trasă pe sfoară, cu ochii ridicați spre cer, cu mâinile

încleștate și rugând mereu pe Maica Fecioară de la Radna, făcătoarea de minuni, să le vie copiilor într-ajutor.

Văzând pe maica Aegidia, Mara se opri. De la călugăriță gândul ei trecu deodată la Persida, și ochii ei se îndreptară mai cu dinadins spre cei doi copii.

Ea rămase ca înfiptă, cu ochii mari, cu buzele strânse și strâmbate în jos.

— Sfinte Arhanghele! strigă apoi crucindu-se. Sfântă Marie, Maică Preacurată! Bată-vă să vă bată, copii! Nu, grăi dânsa mângâiată, copii ca ai mei nimeni nu are!

Și adecă ce li s-ar fi putut întâmpla? Printre pontoanele podului era loc de puteau trece și o sută de luntrițe! Da! da! Lor nu li se putea întâmpla nimic: ea ar fi avut altfel visuri rele și presimțiri urâte.

Dar cum a ajuns Persida din mănăstire în mijlocul Murășului?

Pornind iar spre maica Aegidia, ca să afle cele petrecute, Mara era din ce în ce mai strâmtorată. Știa un lucru: că așa, numai din senin, n-a plecat Persida de la călugărițe. Trebuia să fie la mijloc vreo nefăcută!

Mara era însă femeie trăită în lume și știa că lucrurile o să meargă mai bine dacă se va ține dânsa deasupra.

— Bine, maică, strigă ea, așa păziți dv. copiii?

Ce mai putea maica Aegidia să răspundă când ea singură era de vină, ea, cu slăbiciunea ei cea mare?

Își frângea mâinile și nădăjduia în Dumnezeu cel prea milostiv.

— Las-acum, lasă! grăi dânsa căită. Iată, Maica Domnului ne este într-ajutor; luntrița a apucat-o bine, a luat-o spre locul dintre pontoane și trece, trece, iat-o, trece!

Toți alergară să vadă cum luntrița intră sub pod, apoi se-ntoarseră și alergară pe-mbulzite, ca s-o apuce ieșind din jos de pod.

Persida și Trică ședeau tăcuți și strâmtorați, căci știau, ce-i drept, că de înecat nu se vor îneca, dar nici cu fața curată nu vor scăpa după ce au ridicat atâta lume în picioare.

Peste puțin îi ajunseră apoi și morarii ce plecaseră în calea lor; unul dintre dânșii apucă lanțul luntriței și începură să vâslească spre malul de la Lipova.

Lumea se porni dar și ea înapoi, cu Mara și cu maica Aegidia.

Mult ar fi dat maica Aegidia ca toată această lume neastâmpărată să rămâie departe-n urma ei, ca să poată vorbi ea singură cu Persida. Căci iubea maica adevărul, dar mai presus de toate îi era numele cel bun al mănăstirii, și toate i le-ar fi iertat copilei dacă prin o minciună bine potrivită ar fi scăpat acest nume bun. Lumea nu era însă numai neastâmpărată, ci totodată și sprintenă, și maica Aegidia cea cu pas mărunt rămase ea departe-n urmă.

Iară Persida nu știa să spună decât adevărul.

Ieșind din luntriță, ea trecu iute, îndrăzneață și cu capul ridicat printre cei adunați pe țărmure și se duse drept la maica Aegidia.

— L-a bătut, grăi dânsa iute, i-a scos păr din cap, l-a lovit cu pumnii-n coaste, i-a rupt gulerul de la cămașă și l-a zgâriat la gât.

— Cine l-a bătut? întrebă maica mai ușurată.

— Costi Balcovici, răspunse Trică rar și răspicat. Domnul învățător s-a dus să prindă pește, și Costi Balcovici a fost obraznic, iară eu nu m-am lăsat bătut.

— Și eu vreau să-i arăt, adause* Persida, că n-are să bată pe fratele meu pentru că e mai mic și n-are pe nimeni să-l ajute.

---

* Adăugă (n. ed.)

— Sărăcuții mamei! grăi Mara înduioșată. Se iubesc, maică, urmă ea ștergându-și lacrămile; se iubesc unul pe altul ca doi copii săraci.

Maica Aegidia era și ea înduioșată nu numai pentru că vedea lacrămi de văduvă, ci și pentru că înțelegea pornirea firească și bună a copilei, dar mai presus de toate pentru că era salvat numele cel bun al mănăstirii.

— Iată, zise ea cu liniște sărbătorească, în loc de a-și vedea de școală, umblă să pescuiască, iar în vremea aceasta copiii se sluțesc unul pe altul. Și câte sunt nenorocirile ce s-ar mai fi putut întâmpla dacă n-ar fi paza Celui de Sus. La noi nu se întâmplă astfel de lucruri!

— Se-nțelege! grăi Rosa, nevasta lui Hansler, cizmarul de peste drum. La noi e regulă! La români însă toate merg una peste alta!

— Așa e, ziseră alți câțiva, în vreme ce iar alții râseră.

Lucrul ar fi fost bun și minunat dacă n-ar fi fost de față și câțiva români, ai cărora obraji se roșiră, fie de mânie, fie de rușine.

— Aceasta n-am voit s-o zic, grăi dar maica Aegidia. E și la români regulă, se vede însă că nu pretutindenea.

— E un păcătos Blăguță acela, adăogă Maria lui Ciondrea, care nu-l putea suferi pe învățătorul din Radna.

Mara stetea ca pe spini.

Știa că papistașii sunt un neam de oameni dușmănoși și ținea mult la Blăguță, care era vestit cântăreț de strană. Îi mai trecea apoi, parcă, și un fier roșu prin trup când vedea cum trec peste pod oameni, ba până chiar și care, fără ca să plătească creițarii cuveniți. Călugărița nu putea, în sfârșit, să aibă dreptate.

— Dar fata mea cum a ieșit din mănăstire? zise ea rostind vorbele cam rar. Tot învățătorul nostru ar fi de vină dacă copiii s-ar fi înecat în Murăș?

Maica Aegidia se sperie și începu să tremure. Nu era deprinsă cu lumea în mijlocul căreia se afla, și o trecură fiori reci când se gândi că oamenii aceștia ar putea să se pornească la ceartă. Îi era ca și când dincolo, pe dealurile de la Radna, s-ar fi pornit o furtună cu puhoi, care în toată clipa putea să fie aici.

— Haide, Sidi, fata mea! grăi dânsa grăbită. Sărută mâna mamei și vino!

Mara ar fi voit să aibă cel puțin o ulcică, pentru ca s-o sfarme în mii de bucăți.

Auzi vorbă! Să vie cineva, să ieie fata ei, s-o ducă, și ea să nu poată face nimic, iar peste pod să treacă oameni și care, să treacă fără creițari.

— Fata rămâne cu mine! zise ea, deși numai cam cu jumătate de gură.

— Nu, mamă! grăi Persida, care ar fi intrat în pământ de rușine dacă nu s-ar fi putut întoarce chiar acum înapoi. Ce-ar fi zis celelalte fete? Eu, urmă ea, trebuie să mă întorc la lecțiune!

Maica Aegidia era cea mai fericită dintre călugărițele de pe țărmul stâng al râului.

— Așa este, grăi dânsa. Te rog, adăogă apoi întorcându-se spre Mara, vino și d-ta cu noi.

Patru care încărcate cu sare cotiră deodată spre pod, ca să treacă spre Radna, iar alte două veneau pe pod spre Lipova.

— Acum nu pot! răspunse Mara și o porni răpede spre pod, ca să-și adune creițarii, în vreme ce maica Aegidia plecă cu Persida spre mănăstire, iar Trică se luă după mumă-sa printre lumea ce se risipea.

Capitolul III

FURTUNA CEA MARE

Nu-i nimic mai iute decât gândul, iar vorba poartă gândul dintr-un om în altul.

Peste jumătate de ceas toată Radna și toată Lipova știa cum s-au petrecut lucrurile pe țărmul Murășului, ba știa chiar mai mult. Era lucru nemaipomenit! O adevărată răzmeriță!

Călugărița aceea a zis că românii sunt niște nemernici! Ba nemernic e Blăguță, care trebuie să fie alungat cu rușine de la Radna. Ba nemernice sunt călugărițele, care nu știu să păzească fetele pe care părinții le lasă în grija lor. Ba o nemernică e Mara, care și-a vândut fata. Știa călugărița cu ce drept nu i-o lasă, ci o duce înapoi!

Așa se vorbea la Lipova și la Radna, și nu se vorbea domol și cu bună chibzuință, ci cu patimă, ca om pe om să se-ntărâte.

Dintr-un lucru de nimic se-nvrăjbiseră fără de veste câteva mii de oameni, care trăiseră mai nainte în bună înțelegere, iar ziua următoare vrajba s-a lățit, fiindcă era târg la Radna, și s-a-nrăit, fiindcă pornirea pătimașă trece crescând din om în om.

Cel mai amărât dintre toți amărâții era însă Blăguță, nenorocitul pescuitor. Avea și el dușmani, pizmuitori, avea, ca toți oamenii, răuvoitori care se bucurau de-ncurcătura în care-l vedeau. Avea însă și prieteni și binevoitori, care-l mustrau că le-a mai făcut-o și asta. Se certa satul asupra lui, și el nu mai știa ce să facă.

Și toate acestea pentru copiii Marei, de care toți în atâte și atâte rânduri se-mpedecaseră.

Om era și el; trebuia să-și verse focul asupra cuiva: l-a dat afară din școală pe Trică, fiindcă era leneș, neascultător, hărțăgos și strică și pe ceilalți copii.

Trică nu plângea, ci stătea drept, cu capul ridicat și cu mâinile lăsate-n jos, apoi, plecat de la școală, trecea cu pas domol uitându-se drept înainte spre pod.

— Săracul mamei! zise Mara plângând la capul podului.

Ce putea dânsa să-i facă? cum putea să-l ajute? Cerul li se surpa amândurora, parcă, în cap; dar cine asculta plângerea ei?

— Lasă, dragul mamei, grăi dânsa în cele din urmă, îndârjită, căci am eu să te dau la o altă școală mai bună! Am să te scot om, om de carte, om de frunte, ca să nu mai fii ca tatăl tău și ca mama ta, ci să stea ei și copiii lor în fața ta cum noi stăm în fața lor! Eu pot, eu am, urmă ea avântată; mi-a dat Dumnezeu și are să-mi mai deie, fiindcă el nu face deosebire între oameni!

Fața lui Trică se însenină. Nu prea înțelegea, ce-i drept, vorbele mumei sale, dar știa că are să meargă la altă școală, că nu el, ci Costi Balcovici are să rămâie în cele din urmă de rușine.

Chiar acum însă Mara nu putea să-l ducă la școală. Era hotărâtă să-l ducă la Arad, fie mâine, fie poimâine, cât mai curând, îndată ce-și va fi făcut vreun rost pentru creițarii de pod. Deocamdată treceau oameni și care fiindcă era târg la Lipova: n-avea Mara timp nici măcar să se gândească.

Peste noapte trecea de tot puțină lume de la Radna la Lipova ori înapoi. Serile dar, Mara lăsa podul în grija lui Gheorghe, un văr al ei, căruia-i dădea bilete pentru câte doi și pentru câte zece creițari, ca să aibă un fel de socoteală cu el. Tot putea însă Gheorghe s-o înșele, și de aceea niciodată ea nu l-a lăsat și peste zi să adune creițarii. Atât era acum de hotărâtă să plece mâne la Arad, încât își călcă pe inimă și vorbi cu Gheorghe ca să rămâie în lipsa ei la pod.

Seara apoi, după ce rămase singură și-și făcu socoteala, ea stete foarte mult pe gânduri.

Era mare lucrul pe care voia să-l facă, mare și greu. Nu-i vorba, câștigul podului ar fi fost destul de mare ca să plătească pentru Persida și să-i mai rămână și pentru cheltuielile ce voia să-și facă cu Trică. Ba mai și rămânea ceva pe deasupra.

Ea a luat însă arânda podului din banii Persidei: cum putea să-i facă parte și lui Trică? Își nedreptățea fata!

Nu-i vorba, ar fi putut să ia arânda în socoteala amândurora… dar era atât de greu. Cum să dea dânsa atât amar de bani pentru un lucru care nu se vede?

Doamne, câți sunt oamenii cu multă știință de carte care trăiesc ca vai de capul lor, luptându-se cu nevoile vieții și nebăgați în seamă, ba poate chiar disprețuiți de alții care nu știu carte, dar au bani! În zadar! Mai presus de bani nu e nimic decât sănătatea și voia bună. Cum să dai banul pe care-l ai în mâna ta, când nu capeți pentru el ceva hotărât, pipăit, neîndoios, ci numai o părere, o nădejde, un gând, care poate să te înveselească acum, dar nu știi dacă se va împlini ori nu?

— Ferit-a Dumnezeu! grăi dânsa hotărâtă. Ce-i în mână nu-i minciună.

Nu! ea nu putea să se lepede de visul ei.

Ziua următoare n-a plecat dar la Arad, ci l-a îmbrăcat pe Trică mai curățel și l-a dus, peste Mureș, la Bocioacă.

Știa băiatul destulă carte ca să fie ucenic de cojocărie, și mai învăța și de aici înainte duminecile și zilele de sărbători.

Nu era însă bine aleasă nici ziua, nici casa.

Ce-i drept, Bocioacă, el însuși, om așezat și scurt la vorbă, l-ar fi primit bucuros pe Trică, ai căruia ochi îi plăceau, precum zicea el. Îi părea băiatul sănătos, deștept, așezat și sprinten. Nevasta lui Bocioacă era însă fată de popă; cum ar fi putut ea să sufere în casa ei, chiar acum, după cele petrecute, pe băiatul Marei, care, nespălat, nepeptănat, nu putea să fie decât un obraznic?

— O, Doamne! grăi Mara când Bocioacă îi spuse cu mare încungiur, că nu poate să-i primească băiatul ucenic. O, Doamne! zise iar și nu mai putea să zică nimic.

Iar li se surpa cerul, parcă, amândurora în cap, și Trică iar stătea drept, cu capul ridicat și cu mâinile lăsate în jos.

Care va să zică, nici măcar ucenic de cojocărie nu mai putea să fie băiatul acesta sărac!

Și toate aceste din vina Persidei! Nu! Persida nu putea să fie vinovată. Vinovată era numai maica Aegidia, călugărița cea papistășească! Nu! nu! Dumnezeu a voit așa, pentru ca s-o întoarcă iar la gândul cel bun.

— Haide, dragul mamei, îi zise ea băiatului; am să te dau, tot am să te dau, tocmai de aceea am să te dau să înveți carte!

Era în gândul ei hotărâtă să n-o mai lase nici pe Persida la călugărițe. Nu se mai putea împăca cu gândul că lumea zicea că și-a vândut copila, c-a înstrăinat-o, c-a lepădat-o.

Da! urât, nesuferit era gândul acesta, dar ce făcea apoi cu fata? unde o ducea? cum o ținea? ce rost îi făcea?

Mergând cu Trică spre mănăstire, Mara era din ce în ce mai muiată.

Ce ar fi fost adecă, dacă după atâte nenorociri, maica Aegidia s-ar fi învoit să ție pe Persida și fără de plată, ca să rămână cei 6 florini pentru Trică? Avea atâta slăbiciune pentru copilă, și unde mănâncă o sută, mai poate să mănânce și încă unul, unde se adăpostesc o sută, mai e loc și pentru o biată de fată săracă.

Era tare muiată Mara când a intrat în mânăstire, însă mai muiată încă era maica Aegidia când a văzut ochii cei plânși ai văduvei, de care se despărțise în împregiurări atât de grele și de care se temea oarecum.

— Am să-i vorbesc maichii prioriței, zise ea strâmtorată. Persida e o copilă cu porniri sălbatice, dar bune, foarte bune. O iubește și maica priorița.

„Am să-i vorbesc" avea pentru Mara înțelesul „lucrul e făcut".

— Apoi, urmă călugărița, am să-ți dau o scrisoare către părintele Guardian de la mănăstirea din Arad a minoriților. Țin și părinții copii săraci, care umblă din mănăstire la școală. Au, dacă îi scriu eu părintelui Guardian, să-l primească și pe el.

Mara era foarte fericită și foarte grăbită, ca nu cumva să-și schimbe din nou gândul.

Plecând de la maica Aegidia cu scrisoarea, ea a alergat să-și caute căruță, ca să nu mai piardă și ziua de mâne, căci îi era foarte greu să-l știe pe Gheorghe adunând creițari la pod.

Pe la amiazăzi era la Arad.

Își pusese-n gând să meargă fără întârziere la părintele Guardian; acum însă parcă-i venea greu s-o facă și ținea să se mai gândească.

Îl vedea pe Trică școlar harnic; îl vedea ieșit din școli; îl vedea domn mare, om cu casa lui, cu masa lui, cu rostul lui. Iară ea era tot Mara cea veche.

— Nu! nu! zise ea, nu-mi înstrăinez eu copilul meu, căci acesta e singurul pe care-l am.

Erau și-n Arad cojocari, mai și mai decât Bocioacă de la Lipova. Ea se duse cu Trică la Steva Claici, sârbul cel bogat, care lucra iarna cu douăsprezece, iar vara cu opt calfe și era vestit în piața Aradului pentru cojoacele lui frumos împodobite.

În zadar! îi fusese ursit lui Trică să fie cojocar ca Bocioacă, starostele cojocarilor din Lipova, dar mai bogat încă, fiindcă avea Mara și aduna mereu.

Capitolul IV

PRIMĂVARĂ

Omul vede cu ochii, aude cu urechile, dă cu socoteală și te scoate în cele din urmă cum ești, orișicât de mult te-ai sili să-i pari altfel.

Degeaba se mai plângea deci Mara, c-a rămas văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei.

Copiii, așa săraci cum rămăseseră, creșteau cum crește răchita-n prundișul apătos, iară muma lor întinerea, parcă, adunând creițarii la capul podului.

Nu-i vorba, tot Mara cea veche era, tot soioasă, tot nepeptănată, și nici că i-ar fi șezut bine altfel. Vorbea însă mai apăsat, se certa mai puțin, călca mai rar și se ținea mai drept decât odinioară. Se simte omul care are și-l vezi cât de colo pe cel ce se simte.

Și dacă n-ar fi alta, e în lumea aceasta și bine, și rău. Câtă vreme se află în largul lui, omul nu-și prea bate capul cu alții; când te afli însă în strâmtorare, te uiți bine împregiurul tău, ca să vezi dacă nu cumva e prin apropiere cineva care poate să te scape.

Au simțit-o cei strâmtorați pe Mara că ar putea, dac-ar voi, să le vie într-un ajutor, așa, cu o sută, cu două, fie ca să-și cumpere

o pereche de boi, fie ca să-și dreagă casa, fie ca să împlinească prețul unei vii ori al unui pământ scos în vânzare. Până la toamnă, cu camătă bună, se înțelege.

— N-am, zicea Mara. De unde aș putea să am eu?

Și asta i-ar fi și rămas vorba, dacă n-ar fi fost la mijloc și camăta.

Chiar mică fie, dar tot e ceva.

— Uite! Am ceva, grăia dânsa, nu atâta cât ceri, dar știu pe cineva care are; să iei jumătate de la mine și altă jumătate de la dânsul.

Acel cineva era domnul Anton Hubăr, economul orășenesc de la Lipova, prieten bun al tuturor beamterilor*, al preotului nemțesc de la Lipova și al maichii Aegidiei.

Hubăr era măcelar, dar nu mai știa ce se petrece în măcelărie. Asta era treaba nevestei și a feciorului său Natl, un băiat încă tânăr, dar deștept și harnic, care purta gospodăria cu două calfe. Hubăr el însuși petrecea toată ziua la casa orașului, la cazino ori jucând cărți cu popa și cu directorul de la Steieramt**, dl Liubicek.

Ca femeie cuminte, Mara știa că n-are niciodată să-și piardă banii dacă face tovărășie cu Hubăr. Câștiga, ce-i drept, mai puțin; dar de asta n-o durea pe dânsa capul, fiindcă tot mai pișca câte ceva, pentru osteneală, când datornicul făcea plățile, și, lucru de căpetenie, nu se temea că Hubăr îi va urca arânda podului.

Creșteau dar și ciorapii deodată cu copiii.

Tu, Doamne! cum cresc toate în lumea aceasta. Era ca ieri când l-a dat pe Trică ucenic de patru ani și se și pomeni cu el calfă, un băietan de cincisprezece ani, cam deșirat, dar înalt ca un

* Beamter (germ.) - funcționar. (n. ed.)

** Steieramt (gem.) - percepție, agenție fiscală. (n. ed.)

corola

grenadir, cam motolog, dar cu virtute. Păcat numai că trecea și acuma săptămâna fără ca el să se spele și să se peptene: aceasta nu se face, așa știa el, decât duminicile și zilele de sărbători împărătești, după prânz, ba chiar și atunci numai dacă nu e timpul ca să se scalde în Mureș.

Persida, sărmana, se speria când îl vedea așa, din Paști în Crăciun. Se obișnuise atât de rău acolo, în mănăstire, ca toate să fie curate în preajma vederii ei, încât o apuca un fel de boală când venea de sărbători pe acasă și trei zile depline rânduia mereu și curățea până și prin podul casei.

Păcatul acesta căzuse pe dânsa mai ales fiindcă în mănăstire nu mai stetea cu celelalte fete, ci cu maica Aegidia, pe care o apucau durerile de cap când vedea praf pe masă, ori când un scaun nu stătea tocmai la locul lui.

Mara era, cât stetea fata ei acasă, mereu cu ochii umezi, ea singură nu știa de ce.

Prea i se făcuse fata fată, și nu mai știa ce să facă cu dânsa. Înaltă, lată-n umeri, plină, rotundă și cu toate aceste subțirică s-o frângi din mijloc; iar fața ei ca luna plină, curată ca floarea de cireș și albă de o albeață prin care numai din când în când străbate, abia văzut, un fel de rumeneală.

Nu! asta nu putea să rămâie așa. Știa Mara că vine frumusețea și se trece, și-i venea să geamă de durere și-ar fi vrut s-o poată fermeca, pentru ca așa să rămâie pe veci înmărmurită, ca vecinic oamenii, văzând-o, să strige cuprinși de mirare: „A fost odată o Mară și aceasta e fata ei: copii ca dânsa nimeni n-a mai avut!"

Și totuși voia s-o țină ascunsă și tresărea adeseori cuprinsă de gândul că are să i-o răpească cineva, s-o ieie, s-o ducă, s-o înstrăineze, s-o facă muiere.

În zadar! Nici că se putea altfel: ăsta i-e rostul în lume.

Și iarăși altă groază o cuprindea, și sărea nopțile speriată din somn, ca să alerge peste Murăș și să-și aducă fata acasă.

Auzise atâte povești despre fete frumoase adimenite de călugărițe, ca să ieie vălul și să rămâie viața lor toată între zidurile ce atâte taine ascund. Iară Persida iubea pe maica Aegidia, Persida se simțea bine în mănăstire, Persida se simțea nenorocită când venea la casa ei cea săracă.

Sărmana mamă!

Cum să țină ea la casa ei asemenea fată?

Cât a ținut postul Paștilor, Mara a rânduit mereu, a curățit, a văruit și răsvăruit, și-a dres casa, și-a îngrădit din nou curtea, și-a cumpărat mai întâi masă, apoi și scaune, apoi și două paturi nouă, un dulap, ba până chiar și trei icoane. Îi sângera inima când i se storceau banii adunați cu multă grijă pentru aceste nimicuri, de care dânsa nu simțea nici o trebuință; dar băiatul ei se făcuse calfă și-l aștepta ca să petreacă Paștile cu sora lui și cu muma lui; își aștepta copiii, care nu mai erau săraci ca odinioară, și ținea ca Persida să se simtă bine acasă.

Sărmana mamă! Pe când ea se pregătea cu neastâmpăr să-și primească copiii, neastâmpărul vieții cuprinsese pe fiica ei.

La colț de uliță, peste drum de mănăstire, era măcelăria lui Hubăr.

Hubăroaie, o femeie scurtă și cam groasă, ședea, ca de obicei, pe un scaun din fundul măcelăriei, iară feciorul ei, Hubărnațl, tăia carnea și-o cântărea, apoi lua banii și îi dădea mumei sale, care ținea casa.

După ce cumpărătorii se răreau, Hubărnațl făcea rânduială, strângea fărâmăturile cu măturișca, apoi, dacă timpul era frumos, ieșea în fața măcelăriei, ca să vadă mai bine lumea.

Deși măcelar, Hubărnațl era, așa, la înfățișare, om plăpând, parcă mai mult fată decât fecior. Om de vreo douăzeci și unu de ani, cu mustață puțină, cu obrajii rumeni, cu șorțul curat, oarecum rușinos, el semăna mai mult a cofetar decât a măcelar. Ai fi crezut că nu e în stare să frângă gâtul unei vrăbii.

Așa și era în adevăr.

Lovea cu toporul în fruntea boului și înfigea cuțitul drept în inimă fiindcă asta îi era meseria. Nu era însă în stare să rostească o vorbă aspră și se-nduioșa până la lacrămi când vedea pe mumă-sa mâhnită.

Așa și l-a crescut Hubăroaie, care atâta copil, atâta om avea în lumea aceasta.

Șvăboaică de la Buda, ea se măritase foarte tânără după Hubăr, un vienez harnic și chefliu, dar cam iute la fire, și puțin în urmă veniseră aici, unde nu aveau pe nimeni. Lucrând cu zestrea ei, Hubăr a agonisit în câțiva ani, mai ales în timpul revoluțiunii de la 1848, o frumoasă avere. Încă mai bine le-a mers apoi după revoluțiune, când Hubăr a ajuns, ca neamț din Viena, la mare cinste, și casa lor era pusă în rândul celor de frunte. Dar tocmai aceasta era nenorocirea Hubăroaiei: rămăsese la măcelărie ea singură cu calfele, iară bărbatul și-l vedea aproape numai zilele de sărbători, când poftea beamteri la masă. Astfel mângâierea ei era Natl, care a crescut lângă mumă-sa mereu mâhnită și încă de copil simțise că nu merg lucrurile bine în casa lor.

Și dacă n-ar fi fost asta, el nici c-ar fi ajuns măcelar.

Îl dăduse tatăl său la gimnaziul din Timișoara, unde patru ani de zile, cât a stat, a fost mereu între cei dintâi. Anul al cincilea însă, după vacanța de Paști, nu s-a mai întors, ci a rămas acasă, lângă mama lui, la măcelărie. S-a și făcut măcelar, însă firea nu i s-a înăsprit, și când ieșea cu șorțul lui curat în colțul străzii,

îți venea să zici că nu e al lui șorțul, ci l-a pus numai așa, de încercare.

Ani de zile de-a rândul a stat el aici fără ca să fi văzut pe cineva la vreuna din ferestrele de peste drum. Și jos, și sus, ferestrele acelea erau date în alb, ca să nu se vadă prin ele, și nu se deschideau niciodată. Acolo dar el nu se uita, fiindcă știa că n-are ce să vadă.

Zidirea mânăstirii se sfârșea însă în fața măcelăriei, iar mai departe-nspre stânga era grădina mânăstirii, împrejmuită cu un înalt zid de piatră. Ferestrele despre grădină se deschideau, ba mai ales acum, primăvara, steteau aproape toată ziua deschise. Natl nu vedea, ce-i drept, de la măcelărie acele ferestri, dar putea să le vază dacă trecea spre stânga, în fața grădinii.

Într-una din zile, ferestrele fiind deschise și izbind o dată vântul în ele, una, tocmai cea de la iatacul din colț, unde stetea maica Aegidia cu Persida, s-a sfărâmat.

Natl s-a dus să vază și a văzut nu fărâmăturile de geam, ci o fată, care îi părea grozav de frumoasă.

Nu-i vorbă, n-avea nevoie să și fie pentru ca să-i pară frumoasă. Ceea ce se ivește la fereastra unei mânăstiri de călugărițe are totdeauna ceva tainic și plin de farmec. Acolo, chiar bătrână fiind, femeia pare tânără, chiar urâtă, pare frumoasă; iară lucrurile sunt cum ele ne par.

Din întâmplare însă, Persida, care alergase și ea să vază ce s-a întâmplat, era chiar mai tânără, mai frumoasă și mai plină de farmec decât cum Natl era-n stare să și-o închipuiască.

El rămase uimit, cu inima încleștată și cu ochii oarecum împăiengeniți.

Îi era parcă s-a rupt, s-a frânt, s-a surpat deodată ceva și o mare nenorocire a căzut pe capul lui.

Persida sta neajutorată în fața geamurilor sparte și nici nu-l băga-n seamă, când veni maica Aegidia, ca să vadă paguba.

Femeie mai așezată și mai cuminte, ba chiar călugăriță, maica Aegidia tresări când văzu, peste drum, pe Natl, băiatul Hubăroaiei, stând cu ochii țintă la fereastră. Îl știa de copil mic, îl socotise totdeauna cel mai bun băiat, și mintea i se oprea în loc văzându-l atât de îndrăzneț.

— Sidi! grăi dânsa mâhnită și apucă fata de braț, ca s-o dea din vederea tânărului.

Rău a făcut, căci acum se opriră și ochii Persidei asupra tânărului cu șorț curat, cu obrajii rumeni și cu mustața mică, acum își dete și ea seamă de ce sta acel tânăr acolo.

Obrajii ei se umplură de sânge, și îi era parc-o săgetase ceva prin inimă.

Atât a fost, nu mai mult, și ea nu mai putea să fie ceea ce fusese.

Taine mari și nepătrunse de mintea omenească!

Atât a fost numai, și gândul copilei era mereu la fereastra cea spartă, la frumusețea zilei de primăvară, la omul ce stătuse acolo, peste drum, cu ochii uimiți și cu răsuflarea, parcă, oprită. Se temea să mai intre în casă, tremura când se apropia de fereastră, suspina greu când se uita și nu-l mai vedea acolo, și totuși nu mai avea astâmpăr, nu mai găsea loc de repaos, își făcea mereu de lucru în casă.

Nu i-a făcut și nu-i făcea, nu i-a zis și nu-i zicea nimeni nimic, nu știa nimic, nimic nu gândea și totuși, așa ca din senin, se zbătea copila ca și când ar voi să scape, să fugă și să se ascundă în fundul lumii.